

впровадження сучасних ІКТ у навчально-виховний процес видового ВВНЗ; творче наповнення змісту й основних етапів використання ЗНІТН позитивними аспектами різних дидактичних систем: особистісно розвивального навчання, проблемного, діяльнісного, теорії поетапного формування розумових дій тощо; узгоджена робота різних структурних підрозділів видового ВВНЗ: командування, навчального, наукового відділів, кафедр, науково-педагогічних працівників і тих, хто займається матеріально-технічним забезпеченням навчального процесу; стимулювання творчої навчальної діяльності курсантів (студентів) з використанням сучасних ІКТ.

Отже, забезпечення означених вище педагогічних умов щодо впровадження сучасних ІКТ в навчально-виховний процес видового ВВНЗ дасть змогу покращити якість підготовки військових фахівців; забезпечить конкурентоспроможність послуг системи військової освіти порівнянно з цивільними закладами освіти; створить нові методи і можливості для наукового пошуку і технологічного розвитку; покращить якість військово-наукових досліджень; створить умови для безперервного навчання військових фахівців протягом всієї служби.

Перспективами подальшого розвитку у цьому напрямі дослідження можуть бути математизація й інформатизація технологій навчання, інтелектуалізація навчальної діяльності, інтеграція сучасних інформаційних технологій з педагогічними технологіями, удосконалення інформаційної інфраструктури та ефективне управління нею тощо.

1. Згуровський М.З., Сидоренко С.І., Холмська Г.Д. Шляхами педагогіки комп'ютерних технологій: Перший досвід технічного університету. – К.: Наук. думка, 2003. – 188 с. 2. Нецадим М.І. Концептуальні засади інформаційних технологій навчання у вищих військових навчальних закладах // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 1999. – №3. – С. 62–67. 3. Миколаєнко С. В освіті інформаційна революція // Дзеркало тижня. – 2006. – № 1 (580). – 14 січня.

УДК 371.2:355.233.21:004

А.М. Романишин

Національний університет “Львівська політехніка”

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ” У ВИДОВОМУ ВВНЗ СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК

© Романишин А.С., 2006

Обґрунтовані основні педагогічні умови ефективної організації викладання навчальної дисципліни “Морально-психологічне забезпечення діяльності військовослужбовців” під час підготовки майбутніх військових фахівців у видовому ВВНЗ Сухопутних військ.

The article under consideration elicitafes the main conditions concerning the effective organization of teaching one of the educational subjects “Providing moral and psychological support for service men” during the educational process for future military specialists at Lviv Army Institute.

В умовах військової реформи, що проводиться, зростає значення морально-психологічного чинника, який здійснює безпосередній вплив на стан національної безпеки України. Це зумовлює необхідність пошуку ефективних способів підтримки на високому рівні морального духу і психологічної стійкості військ (сил). Особливе значення у розв’язанні цього важливого завдання відводиться військово-навчальним закладам МО України, які повинні готувати фахівців, котрі володіють

глибокими знаннями, міцними навичками і вміннями щодо теорії і практики морально-психологічного забезпечення (МПЗ) діяльності військовослужбовців.

Розв'язання цього завдання передбачає наявність у офіцерів якостей, які визначають сутність їхньої службової діяльності і відповідають сучасним вимогам. Це, передусім, патріотизм, вірність присязі і військовому обов'язку, професіоналізм тощо. І, нарешті, висока загальна культура, широка ерудиція, етична чистота і педагогічна досконалість.

Але практика свідчить, що часто молодий офіцер не готовий до ефективного розв'язання завдань, які є перед ним. Наприклад, незважаючи на максималізм у висловлюваннях та завищену самооцінку, що притаманні молодим офіцерам, тільки 57 % опитаних офіцерів-випускників у вересні 2005 року у Західному оперативному командуванні заявили, що отримана ними підготовка у ВВНЗ дає змогу повністю виконувати обов'язки за своїм фахом. Ще нижче вони оцінили свою спроможність якісно виконувати обов'язки з організації і проведення заходів виховної роботи (34,3 %) та з питань керівництва повсякденною діяльністю підрозділу (50,1 %), що свідчить про недостатній рівень відповідної підготовки з цих питань у ВВНЗ.

Не можна не побачити низької психолого-педагогічної підготовленості багатьох офіцерів-випускників. Результати військової практики свідчать, що значна частина офіцерів після закінчення навчальних закладів не підготовлені до самостійної роботи з людьми. Подолання нетактовного, зневажливого ставлення до підлеглого має принципове значення. Таке ставлення командира до підлеглого суперечить характеру сучасного бою, для успіху якого необхідна їх взаємна довіра. Подібні випадки під час виконання бойових завдань військовослужбовцями українського контингенту в Іраку підтверджують цей висновок. Покірність, яка ґрунтується тільки на страху покарання, має обмежений характер.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що сутність морально-психологічного забезпечення діяльності військ була предметом дослідження таких українських вчених: В.І. Алещенка, В.Г. Безбаха, Є.Ю. Литвиновського, П.П. Криворучка, В.В. Ягупова та інших. Нами на основі аналізу вищезначених наукових досліджень виявлено, що не повною мірою розкрита проблема організації якісної підготовки офіцерів, які б володіли глибокими знаннями, міцними навичками і вміннями в царині теорії і практики організації МПЗ діяльності військовослужбовців. Відповідно метою нашої публікації є розгляд основних педагогічних умов ефективної організації викладання навчальної дисципліни "Морально-психологічне забезпечення діяльності військовослужбовців" під час підготовки майбутніх військових фахівців у видовому ВВНЗ Сухопутних військ.

Науковим завданням нашого дослідження є визначення шляхів досягнення ефективності реалізації педагогічних умов організації викладання навчальної дисципліни "Морально-психологічне забезпечення діяльності військовослужбовців" під час підготовки майбутніх військових фахівців у видовому ВВНЗ Сухопутних військ.

На цьому етапі розвитку і трансформації Збройних сил (ЗС) України, оптимізації системи військової освіти та створення єдиного видового ВВНЗ, вважаємо, що необхідно науково обґрунтувати деякі питання професійної підготовки майбутніх офіцерів Сухопутних військ ЗС України.

Слово "підготувати" означає "навчити, дати необхідні знання для чого-небудь" – таке визначення надане у більшості тлумачних словників. З нього виходить, що "готувати" означає "формувати знання, навички і вміння для здійснення певної діяльності". Напрошується запитання: у чому ж полягає діяльність офіцера?

Професійна діяльність офіцерів багатофункціональна. Вона є складною системою різних взаємозв'язаних видів військової праці. Деякі автори виділяють такі основні види діяльності офіцера Сухопутних військ: психолого-педагогічна (ППД), організаторська, адміністративно-господарська, бойова тощо. Всі вони проявляються в нерозривному зв'язку з першим видом діяльності. Зауважимо, що психолого-педагогічна діяльність, як складова професійної, займає провідне місце у професійній діяльності офіцера. Психолого-педагогічна діяльність офіцера є комплексом заходів цілеспрямованого впливу на мотиваційну, емоційно-вольову, інтелектуальну сферу особистості військовослужбовця, які забезпечують їх якісну підготовку до виконання завдань в мирний і воєнний час.

На нашу думку, ППД офіцера є порівняно самостійним видом діяльності, який необхідно досліджувати і до якого необхідно готувати. Підготовку до цього практичного виду професійної діяльності необхідно здійснювати під час викладання навчальної дисципліни “Морально-психологічне забезпечення діяльності військовослужбовців”. Цей вид підготовки військових фахівців в системі військової освіти, як показує військова практика, вимагає корегування та уточнення.

Зауважимо, що через різну підлеглість навчальних закладів, специфіки цілей і завдань, які розв’язують, у видах Збройних сил і родах військ відсутні єдині науково-методичні підходи викладання цієї проблематики.

Недостатньо відповідає сучасним вимогам і інформаційно-методичне забезпечення навчального процесу у видовому ВВНЗ. Не вистачає сучасних навчально-методичних посібників і матеріалів з проблематики МПЗ, а кількість навчального часу, відведеного на вивчення цих питань, недостатня.

На сучасному етапі становлення ЗС України метою навчання формам та методам МПЗ діяльності військовослужбовців має бути розвиток його психолого-педагогічного мислення, формування фахової і психологічної готовності з урахуванням нових вимог до особистості і діяльності офіцера, що висувуються до офіцера як професіонала.

Аналіз формування у курсантів психолого-педагогічних навичок і вмінь показує, що найслабшим місцем в ньому є встановлення міждисциплінарних зв’язків у видовому ВВНЗ.

Існує також проблема у формуванні мотиваційної сфери діяльності курсанта, особливо командного профілю підготовки, його готовності до оволодіння знаннями і навичками виховання і навчання підлеглих.

Тому вдосконалення структури та методики викладання теорії і практики організації МПЗ діяльності військовослужбовців є одним з важливих напрямів забезпечення якісної підготовки курсантів до подальшого виконання своїх службових обов’язків за призначенням.

На нашу думку, основними цілями підготовки курсантів щодо організації МПЗ мають бути: вдосконалення і систематизація знань, умінь і навичок курсантів щодо організації МПЗ діяльності військовослужбовців; розвиток у них поглибленого уявлення про цей вид забезпечення діяльності підрозділів Сухопутних військ в мирний і воєнний час, під час миротворчих місій тощо.

Своєю чергою головними завданнями викладання основ МПЗ діяльності військовослужбовців мають бути: 1. *Оновлення і поглиблення психолого-педагогічних знань курсантів* на основі оволодіння основними, фундаментальними методологічними проблемами військової педагогіки, психології, девіантології, організації виховної роботи, які дозволяють їм вільно орієнтуватися в питаннях навчання, виховання і психологічної роботи, самостійно аналізувати морально-психологічний стан в підрозділі та окремих військовослужбовців, передбачати його подальший розвиток як у мирний час, так і в бойовій обстановці. При цьому підготовку майбутніх офіцерів потрібно здійснювати на основі прикладних, актуальних психолого-педагогічних знань. У сукупності та оптимальному поєднанні, доповнюючи одне одного, ці знання мають практично спрямовуватися на ефективне оволодіння навичками і вміннями з психолого-педагогічної діяльності.

2. *Формування і розвиток психолого-педагогічних навичок і вмінь*, які відбуваються на основі одержаних знань і відповідають основним компонентам професійної діяльності офіцера щодо організації МПЗ (оцінно-діагностичному, прогностичному, конструктивному, виконавському тощо).

Здійснення МПЗ на основі отриманих вмінь можна описати так: від оцінно-діагностичних умінь – до прогностичних і конструктивних, а потім до виконавських. Навіть таке, дещо спрощене зображення процесу організації МПЗ діяльності військовослужбовців показує, яким складним і різноманітним комплексом вмінь має володіти майбутній офіцер.

3. *Розвиток психолого-педагогічного мислення у майбутніх офіцерів* – процесуальної передумови творчого підходу в організації МПЗ. Це завдання реалізується під час формування у курсантів військово-професійних якостей, необхідних для керування підлеглими.

4. *Формування готовності майбутніх офіцерів до психолого-педагогічної діяльності (здійснення МПЗ)*. Його здійснюють за допомогою всього комплексу заходів, що проводяться у Військовому інституті. Зауважимо, що сама підготовка курсантів до специфічної психолого-педагогічної діяльності з людьми формує у них готовність до такої роботи. Військова практика свідчить, що

існує пасивне ставлення деяких випускників вищих військових навчальних закладів до навчання і виховання підлеглого особового складу, управління процесом виховання військовослужбовців. На жаль, ще трапляється бездушність і байдужість офіцерів до підлеглих. Під час формування готовності до психолого-педагогічної діяльності перебудовується свідомість і психіка курсантів щодо прагнення до спілкування, вміння слухати і чути підлеглого, гуманізації відносин під час служби і поза нею. Він сприяє розумінню курсантами суспільної важливості і необхідності МПЗ, вирішення суперечностей військово-педагогічного процесу в частині (підрозділі). Курсанти мають отримувати навчально-практичні завдання з урахуванням їх індивідуальних особливостей і практики проведення МПЗ діяльності військовослужбовців в Збройних силах. Науково-педагогічні працівники повинні створювати (моделювати) під час занять ситуації психологічної напруги, дискомфорту і стресу в цілях навчання майбутніх офіцерів виходити з них. Підтримка навіть невеликих успіхів недостатньо упевнених в собі курсантів, схвалення їх старань, щонайменших досягнень має бути елементом педагогічної техніки кожного викладача кафедри військово-гуманітарних дисциплін у видовому ВВНЗ.

Для розв'язання цих завдань пропонуємо таке.

По-перше, вважати підготовку офіцерських кадрів у видовому ВВНЗ Сухопутних військ з питань МПЗ діяльності військовослужбовців невід'ємним компонентом професійної підготовки військових фахівців. Викладання основ МПЗ потрібно здійснювати на кафедрі військово-гуманітарних дисциплін, де необхідно утворити предметно-методичну комісію з питань морально-психологічного забезпечення військ.

По-друге, в контексті майбутніх реорганізацій органів з гуманітарних питань ввести на всіх спеціальностях (особливо командного профілю) викладання окремої навчальної дисципліни "Морально-психологічне забезпечення діяльності військовослужбовців". Зважаючи на її комплексний і міжпредметний характер, викладати потрібно в нерозривному зв'язку із вивченням інших гуманітарних загальнопрофесійних і військово-професійних дисциплін, особливо таких, як військова педагогіка, військова психологія, військова девіантологія, тактика, управління повсякденною життєдіяльністю військ, але не дублювати їх, а забезпечувати спадкоємність і логічну послідовність, максимальною мірою відображаючи специфіку підготовки фахівців з питань управління МПЗ підрозділів Сухопутних військ. Об'єктом вивчення цієї дисципліни є духовна сфера діяльності військ в різних умовах обстановки, а предметом – основи, закономірності, завдання, зміст, напрями і шляхи здійснення МПЗ військ в мирний час, під час війни, виконання миротворчих місій, а також організаторська і виконавська діяльність офіцерських кадрів щодо підтримки високого морально-психологічного стану особового складу.

На нашу думку, кількість часу, що відводиться на вивчення навчальної дисципліни "Морально-психологічне забезпечення діяльності військовослужбовців", має становити близько 150–200 год. З цією метою необхідно здійснити перерозподіл навчального часу в навчальному плані військового інституту. *На жаль, на сьогодні, в початкових планах підготовки офіцерів-бакалаврів командного профілю (механізовані, танкові, аеромобільні війська тощо) на викладання всього блока дисциплін, в яких розглядаються питання педагогіки і психології, відводиться всього 216 год!*

Засобами навчання курсантів з цієї навчальної дисципліни можуть бути: наукові праці, підручники (посібники), схеми, плакати, кіно-, відео- і телефільми, спеціалізоване програмне забезпечення, засоби аудіовізуальної та мультимедійної техніки, проблемні завдання з МПЗ, індивідуальні завдання, доручення і призначення для виконання певних службових і громадських обов'язків тощо.

По-третє, необхідно звернути особливу увагу на розроблення програми навчальної дисципліни та робочої програми навчальної дисципліни вивчення питань МПЗ. Зауважимо, що в сучасних умовах командуру належить докласти чималих зусиль для створення позитивного настрою і здорового психологічного клімату у військових колективах. Випускники видового військового навчального закладу повинні вміти аналізувати і оцінювати військово-політичний, морально-психологічний і інформаційний стан, управляти військами з урахуванням соціологічних, психолого-педагогічних, правових тощо чинників, прогнозувати тенденції і перспективи розвитку військової теорії і практики в галузі морально-психологічного забезпечення. Тому доцільно, на наш погляд, в

навчальних планах передбачити виконання курсової роботи, а в завданнях на розроблення дипломних робіт відображати питання організації і проведення МПЗ діяльності підрозділів Сухопутних військ. На іспитах у білети з тактичних дисциплін необхідно додати окреме питання з морально-психологічного забезпечення військ. Під час відпрацювання комплексних тактичних завдань, проведення командно-штабних навчань і військових ігор потрібно виділяти навчальний час на вироблення у курсантів навиків в організації МПЗ військ за різних умов ситуації.

По-четверте, в цілях підвищення ефективності і якості навчання необхідно удосконалити навчально-матеріальну базу, інформаційне і навчально-методичне забезпечення освітнього процесу. Для цього на кафедрах, що здійснюють навчання з питань МПЗ, доцільно створити науково-дослідні групи (лабораторії) МПЗ, на яких потрібно проводити наукову роботу і розроблення методичних і навчальних матеріалів з питань морально-психологічного забезпечення. В міру можливості необхідно створювати спеціалізовані класи (кабінети). Навчально-методичне забезпечення викладання цієї навчальної дисципліни може об'єднувати: підручник, практикум (завдання і вправи) і довідково-інформаційні матеріали з військ. Це дасть змогу підвищити якість викладання основ МПЗ, розвинути ініціативу і творчість тих, хто навчається. У крайньому випадку (якщо фінансово-економічні умови не дозволяють більшого) можна обмежитися випуском уніфікованих підручників (посібників) для військових інститутів.

Навчання курсантів з організації МПЗ діяльності військовослужбовців у ВВНЗ потрібно здійснювати як цілеспрямовану організовану взаємодію керівного та науково-педагогічного складу військового інституту і майбутніх офіцерів. Особливе місце при цьому відводиться науково-педагогічним працівникам провідної кафедри, які безпосередньо здійснюють організацію і проведення занять з питань МПЗ. Курсанти повинні виступати активними учасниками цього процесу як особи, котрі самоорганізуються і саморозвиваються, як суб'єкти підготовки до практичного здійснення МПЗ діяльності військових підрозділів.

Результатом навчання основам організації і проведення МПЗ має бути розвинена педагогічна культура, широка психолого-педагогічна ерудиція і світогляд, безумовно виражена психолого-педагогічна спрямованість особи, особливе ставлення майбутніх офіцерів до психолого-педагогічної роботи з підлеглими. Цей результат має бути поєднанням соціально значущих мотивів, психолого-педагогічних знань, навичок, вмінь і якостей особи, які забезпечать успішне здійснення МПЗ в сучасних умовах поступового переходу ЗС України на комплектування військовослужбовцями військової служби за контрактом та активізації процесу євроатлантичної інтеграції України.

Його суттю має бути оволодіння курсантами знаннями, навичками і вміннями, необхідними для психолого-педагогічної та виховної діяльності, адекватної майбутньому посадовому призначенню.

Особливістю викладання цієї навчальної дисципліни є інтеграція знань про людину з різних наук, використання практичного військового досвіду, поєднання психолого-педагогічної теорії із практикою, військової психології з військовою педагогікою, педагогічної підготовки з психологічною. Поглиблена підготовка майбутніх офіцерів командного профілю до майбутньої роботи з людьми позитивно впливатиме на всю атмосферу у Військовому інституті та сприятиме гуманізації і демократизації стосунків.

Отже, створення єдиної, універсальної науково-методичної бази викладання основ МПЗ діяльності військовослужбовців дасть змогу підготувати курсантів будь-якого видового ВВНЗ ЗС України для успішного виконання завдань щодо підтримки високого морального духу і психологічної стійкості військ (сил).

Отже, можна з упевненістю стверджувати, що навчання курсантів основам організації та проведення морально-психологічного забезпечення діяльності військ має стати невід'ємною і важливою складовою їх професійної підготовки, і вимагає до себе особливої уваги та подальшого вдосконалення.

1. Ожегов С.І. Великий тлумачний словник російської мови. – М., 2000. – 485 с. 2. Путятін В.І. Вдосконалення військово-педагогічної підготовки молодих офіцерів в частині. – М.: ВПА, 1988. – 27 с. 3. Лямзін М. А. Педагогічні основи вдосконалення психолого-педагогічної підготовки слухачів

військових академій. – М.: ВПА, 1991. – С. 46–60.; 4. Основи военной психологии и педагогики / Под ред. А.В. Барабанщикова. – М.: Воениздат, 1981. – 210 с. 5. Указ Президента України “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України” від 9 грудня 2005 року № 1862-25м/2005 “Про Державну програму розвитку Збройних Сил України на 2006–2011 роки”.

УДК 355/359(477) (091)

О.М. Лойко

Львівський військовий орден Червоної Зірки
інститут Сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного
Національного університету “Львівська політехніка”

СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ВІЙСЬКА УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

© Лойко О.М., 2006

Проаналізовано нормативно-правову базу будівництва сучасного українського війська. Розглянуто умови реформування сучасного українського війська та перспективи його розвитку. Розкрито актуальні проблеми створення сучасного професійного війська України. Окреслено пріоритетні дії держави для подальшого переходу на сучасну професійну армію України.

The normative-legal base of building of the modern Ukrainian Armed Forces has been analysed in the article. The author has considered the circumstances of reformation of the modern Ukrainian Armed Forces and prospects of its development. The article has exposed acute problems which had arisen up on the way of creation of the modern professional Ukrainian Armed Forces. Also it has outlined the priority steps of the state for subsequent transition to the modern professional Ukrainian Armed Forces.

Останнє десятиріччя минулого століття і початок ХХІ століття характеризуються як період інтенсивного реформування збройних сил держав світу, і передусім тих, що протягом тривалого часу протистояли у складі двох антагоністичних блоків – НАТО на чолі із США і Варшавського договору під егідою СРСР.

Фактичне завершення доби “холодної війни” спочатку майже автоматично призвело до масштабного скорочення військових витрат і, як наслідок, зменшення чисельності збройних сил, що було спричинено зміною геостратегічних, економічних і політичних обставин. Між тим, усвідомлення військово-політичним керівництвом окремих держав можливості втрати їх збройними силами сформованого за довгі роки потенціалу протидії реальним і евентуальним загрозам зумовило необхідність пошуку таких шляхів реформування національної армії, які в умовах тотального скорочення не призвели б до зниження можливостей військової потуги.

На перших етапах військового будівництва керівництво Збройними силами України для захисту й збереження своєї військової системи намагалося якомога довше зберігати стару структуру власної армії та її інфраструктуру. Наслідки цього виявилися відразу. Намагання утримати масивні і застарілі структури у часи динаміки соціальних змін та економічного занепаду за результатами виявилися катастрофічними. Ресурси на військові потреби поступово вичерпувалися. Це, своєю чергою, призводило до швидкого зниження рівня військової підготовки та рівня життя військовослужбовців усіх категорій.

Вплив цих проблем в Україні відчули на собі першими в особовому в складі строкової служби, рівень бойової підготовки та якість життя якого стрімко знизилася. Тому молодь не бажала служити в армії. Система загального призову на військову службу занепадала. В армійських лавах перебувала тільки частка юнаків відповідної вікової категорії. Передбачені законодавством